

A NÉPMŰVELŐDÉSÜNK ADATAI

Irta: Kurin Lajos

Magyarnyelvű népoktatásról, tömeges népi kulturmunkáról a régi Jugoszláviában beszélni is alig lehetett. Ahogy a szerb, horvát, makedón népi tömegek számára nem volt hozzáférhető a kultúra, úgy a magyarságnak sem volt lehetősége kulturája fejlesztésére.

Igaz a versaillesi békeszerződés kötelezte Jugoszláviát, hogy kisebbségi iskolákat állítson, de ezeket a cikkelyeket nagyon tág értelemben fogalmazták meg, pl. »ha pedig bármiféle okból nem lehet... stb.«, de az a bizonyos »ha« mindig ott volt, amit aztán az uralkodó rendszer úgy hajlított, ahogy akart. Ehhez járult még a névelemzés is. Hogy minél kevesebb iskolát kelljen adniok, azok a tanulók, akiknek a családi neve nem volt magyaros hangzású, nem járhattak magyar iskolába. Ilyen politika mellett az akkori rezsim elérte azt, hogy mindössze 140 magyar elemi osztály volt, noha sokkal többre lett volna szükség. Középiskola egy sem volt, csak Szuboticán volt egy nyolcosztályos párhuzamos gimnázium magyar tagozattal és Zentán egy négyosztályos, de itt is csak a magyar nyelvet és irodalmat tanították magyarul. Az összes iskolákban kb. 7000 magyar tanuló tanult.

A magyar tanítók és tanárok kiképzése teljesen megszűnt, úgy, hogy végül mindössze 150 magyar tanító és 2 magyar tanár volt a Vajdaságban, de ezek egy részét is elparancsolták a magyar iskolákból.

Nem volt magyar színház sem, mint ahogy semmi sem történt a kultúra többi ágaiban, pl. az írástudatlanság leküzdése, iskolán kívüli népoktatás stb. terén.

Jugoszlávia Kommunista Pártja volt az az élharcos szervezet, amely már kezdettől fogva bátran kiállt és harcot hirdetett ez igazságtalan rendszer ellen. Az üldöztetések, a legnehezebb megpróbáltatások idején is, tántoríthatatlanul küzdött a szabadságért, a népek egyenjogúságáért és testvériségéért. A népfelszabadító harc fegyveres csatáiban pedig hazánk népei Pártunk vezetése alatt meg is semmisítették minden gyökeret a gyűlöletszításnak, az egymásiránti bizalom útjára léptek és testvéreként egyesültek az egyenjogú népek közös hazájában.

De egyenjogúsággal még nincsen minden elintézve.

Sztalin elvtárs mondja:

»A nemzeti egyenjogúság, amely magában véve igen fontos politikai vívmány, mégis üres malaszt maradhat, amennyiben nem áll rendelkezésre elég forrás és lehetőség e fontos jog kihasználására. Nem kétséges, hogy az elmaradt népek munkástömegei nem képesek olyan mértékben élni a »nemzeti egyenjogúság« jogával, mint ahogyan azt megtehetik haladó nemzetek munkástömegei. Érezhető tehát egy kulturális és gazdasági egyenlőtlenség a nemzetek között, amely a múlt hagyatéka és amelyet nem tudunk egy-két év alatt eltüntetni.«

Mindez érvényes Jugoszlávia népeire is.

Jugoszlávia népei különböző történelmi lehetőségek között fejlődtek, úgy hogy gazdasági és kulturális helyzetükben lényeges különbségek álltak be közöttük. A régi Jugoszláviában még tovább éleződtek e különbségek.

Az új Jugoszláviában a nemzetiségi kérdés megoldása éppen e külsőségek kiküszöbölésére irányuló küzdelemből áll.

Az igazi egyenjogúság annál gyorsabban valósul meg, minél gyorsabban fejlesztik ki egyes népek a maguk nemzeti kultúráját, teszik magukévá anyanyelvükön az emberiség hatalmas kulturális vívmányait, vesznek részt az új jugoszláv állam gazdasági, politikai és kulturális életének kiépítésében. Új államunk minden népének, így a kisebbségeknek is, nem csak az általános gazdasági fölemelkedést teszi lehetővé, de megadja a kulturális fölemelkedéshez szükséges anyagi eszközöket is.

A jugoszláviai magyarság tehát szabadon fejlesztheti saját nemzeti kultúráját.

Ezt alkotmányunk is biztosítja:

»A nemzeti kisebbségek a JSzNK-ban kulturális fejlődésük és szabad nyelvhasználatuk minden jogát és védelmét élvezik.«

Az anyagi eszközök biztosításáról pedig Pártunk, a JKP Programjában ez áll:

»Minden anyagi és egyéb feltétel biztosítása Jugoszlávia egyes népei kulturájának zavartalan fejlődésére, amely kultúra formájában nemzeti, tartalmában pedig szocialista.«

»A Párt feladata a nemzeti kisebbségek fennálló jogainak megszilárdítása és biztosítása, hogy lehetővé váljék nemzeti kultúrájuk zavartalan fejlődése.«

Kulturánk a felszabadulás óta nagyot fejlődött, de hatalmas távlatok is nyílnak meg előttünk. Ezek a tények világosan mutatják, hogy Pártunk helyes politikát folytat a nemzeti kérdésben.

Iskolánk fejlődése terén olyan helyzetben vagyunk, ami ezelőtt soha nem volt tapasztalható. Amint már említettem is, a régi Jugoszláviában mindössze 140 elemi tagozat és 2 gimnázium állt a magyarság rendelkezésére. Ma egészen más képet látunk.

Ma 135 elemi iskolánk van 672 tagozattal, 44 gimnáziumunk 240 tagozattal és 2 tanítóképzőnk 14 tagozattal.

Az összes iskolákban a régi Jugoszláviában alig több mint 7.000 magyar tanuló tanult, míg ma több mint 40.000 tanuló van.

De ez még mindig nem elég. Még többet akarunk, mert ehhez megvannak a legszélesebb lehetőségeink.

Egyenlőre a legfőbb hiány az előadókáderben mutatkozik, de tanítóképzőinkbe kb. 600 diák jár és ahogy azokból ki kerülnek az új tanítók, úgy nyitunk új iskolákat.

Tanítóink 523 van, középiskolai tanárunk 300. Az új tanárok a tanárképző főiskoláról kerülnek ki, ahol 50 magyar ifjú és leány tanul. Ezek közül 42 állami ösztöndíjban részesül. De tanítóink nagy része is beiratkozott a Tanárképző főiskolára, mint magántanuló, így lesz elegendő tanárunk, tanítóképzőink pedig hamarosan útnak indítják az új tanítókat.

Pártunk következetesen alkalmazza Sztalin elvtárs azon tanítását is, hogy »közművelődési szerveket helybeliekből kell kiválasztani, akik ismerik a helybeli lakosság nyelvét, életét, szokásait, stb.; ezekbe az intézményekbe a legjobb embereket kell bevonni, a helybeli nemzetiségi tömegek soraiból.«

Vezető kádereink: 60 magyar elemi iskolai igazgató, 20 algimnáziumi igazgató, 4 főgimnáziumi igazgató, 2 tanítóképzői igazgató és 12 járási tanfelügyelő.

A tartományi vezetőségben — a Vajdasági Autonóm Tartomány Végrehajtó Főbizottságának Népoktatásügyi osztályán is — megalakult

a kisebbségi osztály. Az iskola-osztályon 5 magyar, 1 román és 1 szlovák, a kulturoszályon 1 magyar és 1 román dolgozik.

De nemcsak iskolai téren, hanem a kultúra más terén is állandóan fejlődünk. Vegyük pl. sajtónk helyzetét!

A régi Jugoszláviában 4 napilapunk volt: »Napló«, »Reggeli Ujság«, »Új Hírek« és »Híradó«. Ezeknek az összpéldányszáma kb. napi 30.000 körül mozgott, a négy lapé együttvéve. Tartalmatlan, nagyjából üzleti vállalkozások, »szencziós hírekkel«. Egy-egy gyilkosságon, vagy hasonló detektivregénybe illő eseményen két hétig is elragódtak. Ezzel kedveskedtek a kispolgári ízlésnek. De a főcél az volt, hogy a munkástömegek figyelmét eltereljék az égető társadalmi problémákról. Tehát, a sajtó sem volt semmi más, mint az elnyomatás egyik eszköze.

Ma munkástömegeink egyik nagy nevelője, a dolgozó nép érdeke szerint szerkesztett »Magyar Szó«, amelynek példányszáma napi 30—40.000. Évi példányszáma több mint 10 millió!

A néhány régi folyóirat és rendkívül sok »vallási« kiadvány mellett, egyetlen értékes folyóiratunk volt, a »HID«.

Ma a »HID« mellett, megjelenik még asszonyaink számára a »Dolgozó nő«, ifjúságunk lapja az »Ifjúság Szava«, legkisebjeink nevelője a »Pionir Ujság«, földművesnépünké a »Föld népe«. Ezekon kívül a »7 NAP«, »Vajdasági méhészet« és »Vajdasági iparkamarai híradó«.

A legnagyobb különbség a régi és a mai Jugoszlávia között a könyvkiadásban mutatkozik.

A régi Jugoszláviában magyar nyelven elvéve jelent meg néhány könyv.

Az új Jugoszláviában a helyzet a következő:

1945-ben, amikor még szervezeti nehézségekkel küzdöttünk mindössze 4 művet adtunk ki 46 ezer példányban. De 1947-ben már 31 mű hagyta el a sajtót 171.536 példányban, 1948-ban pedig 47-et 272.500 példányban. Ide nem számítottuk be a tankönyveket, amelyekből 1947-ben tizennégyet adtunk ki kb. 70 ezer példányban, 1948-ban pedig tizenhatot, közel 80 ezer példányban.

Az új könyvkiadási tervünk 1949-re a következő:

Kiadunk összesen 144 művet, kb. 650.000 példányban.

Ezek a művek a következőképpen oszlanak meg:

A JKP vezetőinek művei 6 kötet, a jugoszláviai magyar írók művei — 6 kötet, 12 mezőgazdasági és szövetkezeti füzet, öt éves tervünk kérdéséről — 12 füzet, szépirodalmi művek — 12 kötet, ifjúsági és gyermekirodalom — 10 kötet, színpadi művek — 12 kötet, világpolitikai kérdésekről — 12 füzet, népszerű tudományból — 12 füzet, szakszervezeti könyvtár — 12 füzet, a marxizmus-leninizmus klasszikusaitól 17 füzet, iskolai tankönyvek — 16 kötet és különféle — 5 kötet.

Pártunk »bírálói« között akadtak olyanok, akik azt állítják, hogy Pártunk nem népszerűsíti Marx, Engels, Lenin és Sztalin műveit, hanem »Tito marxizmusával mérgez«.

Azt a valótlan állítást a tények cáfolják meg.

A legkisebb faluban is megtalálhatók a munkásosztály legnagyobbjainak művei, amelyeket mi már eddig is sokezer példányszámban terjesztettünk.

Ezévi tervünkben, amint már a fentiekből is kitűnt, legnagyobb példányszámban a marxizmus-leninizmus klasszikusainak munkái szerepelnek. Lenin műveiből kilencet adunk ki 400 oldal terjedelemben. Sztalin műveiből kettőt 78 oldalon, Engelstől kettőt 115 oldal terjedelemben. Természetesen kiadjuk a mi vezetőink műveit is, amelyek a marxista-

leninista tanok mesteri alkalmazásai a mi viszonyainkra és országunk sajátos feltételeire. Hiszen a marxista-leninista tanok egyik alapelve, hogy nem utánozni kell; nem szabad, hogy a marxista-leninista tanok merev dogmákká váljanak, hanem az adott viszonyokra való tekintettel kell alkalmazni azokat.

De nemcsak a könyvkiadás, hanem a kultúra csaknem minden tényleg jelentős eredményekről, haladásról számolhatunk be.

Ma már 4 írónk van, aki tagja az írószövetségnek, 3-nak a felvétele pedig folyamatban van. De ezeken kívül számos kezdő írónk és tolforgatónk van, akiknek megvannak a fejlődési lehetőségeik, és biztosra vehetjük, hogy nem egy komoly tehetség fog kiemelkedni sorraikból.

Népművelési téren is jelentős eredményeket mutathatunk fel. Az írástudási mozgalomban pl. a következő képet látjuk:

A régi Jugoszláviában kb. 5500 volt azoknak a magyaroknak a száma, akik nem tudtak írni és olvasni. Kiképzésük érdekében az akkori hatalom semmit sem tett. Ezek az írástudatlanok nagyobbbrészt tanyai béresek voltak, akiket gazdáik »látástól-vakulásig« dolgoztattak és így nem is állt módjukban a tanulás. 1945-ig a helyzet nem változott. Örököltünk 5368 írástudatlant. Ebből 1948-ig kiképeztünk 2139-et. Van még 3229 írástudatlanunk, de közülük 1949 január 1-ig több mint 1500 látogatja a tanfolyamokat. Ez egyelőre kevés, és erősebben is kell dolgoznunk, mert ezévi május 1-re, egyetlen emberünk — tehát magyarunk — se maradhat írástudatlan. Az írástudatlanokat kiképzésük után továbbképző tanfolyamokba szervezzük, ahol tudásukat bővíthetik. Ezeken a tanfolyamokon jelenleg közel 1200 magyar tanul, hogy megszervezze a szükséges elemi tudást.

A népművelés másik fontos tényezője a népegyetem. Népegyetem a régi Jugoszláviában nem volt. A háború után 1945-ben 11 magyar népegyetem működött. Később a vegyeslakosságú helységeekben a népegyetemek közös vezetés alá kerültek, miközben a magyar népegyetemek száma kibővült. Nem teljes adatok szerint 1948-ban népegyetemeinken 282 előadás hangzott el, amelyet összesen 18 ezren látogattak.

A népművelésben szintén nagy feladatok hárulnak a könyvtárokra és ezzel a könyvtárosokra.

Hogy hány magyar könyvtár volt a régi Jugoszláviában, erről hiányoznak a szükséges teljes adatok. Voltak könyvtárak, de ezekből a könyvtárakból száműzték a felvilágosító, tudományos műveket, az emberiség nagy gondolkodóinak a műveit; mert ezek a könyvtárak, legnagyobb részben a hatalom osztozói, a népellenes hitközségek felügyelete alatt álltak. A megszállás alatt még szaporodott is a könyvállomány. De a szépirodalmi művek helyett, fasiszta ideológiát tartalmazó, hamis légekört árasztó könyvekkel tömték tele a könyvtárakat.

Ma könyvtáraink új alapokon működnek. A könyv a népé és ilyennek is kell lennie — szépnek, tudományosnak és tanítóknak.

Jelenleg 73 könyvtárunk van 44.977 könyvvel. A gyűjtőhelyeken van még 30.000 könyv. Ezeket a kiválogatás után arányosan fogjuk a könyvtárak rendelkezésére bocsátani.

Az olvasók száma havonta kb. 2340-et tesz ki, az elolvasott könyvek száma 2750. Tehát havonként minden olvasóra 1 könyv jut. 1948-ban könyvtáraink 28.000 olvasónak 33.000 könyvet adtak ki olvasásra.

Mindezeket alapul véve a könyvtárakra és könyvtárosokra, amint már említettem is, óriás feladat hárul. Talán nagyobb mint egy tanítóra! Mert a tanító egy kisebb létszámú gyermekcsoport nevelője, de a könyvtáros egy egész falu nevelője lehet. Kell is, hogy az legyen!

Elősegítettük azon kezdeményezést, hogy minél több folklorcsoport létesüljön és így ma már 8 állandó és 20 időszakos csoportunk van 350 táncossal. Ezek közül a kupuszinai, horgosi, doroszlovói, bogojevói és vojlovicai együttesek tűnnek ki.

Folkloregyütteseink résztvettek a versenyeken is. A magyar csoportok közül győztes a kupuszinai együttes lett, amely aztán résztvett a Népi Ifjúság fesztiválján is Noviszádon.

A folklor támogatására a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége külön bizottságot alakított. A támogatás szaktanácsokból és pénzübeli segítségből áll. Így a folklor fejlődése biztosítva van és a legszebb területek nyílnak meg előtte.

A folklornál valamivel gyengébben működnek az énekkarok, zene-csoportok és zenekarok.

A régi Jugoszláviában 10 énekkarunk volt 300 énekesel, míg ma fokozatos fejlődés után 14 énekkarunk van 638 énekesel. Szervezésben van még 7 énekkar.

Aránylag igen szép eredmény mutatkozik az amatőrszínházak, műkedvelőcsoportok munkájában. Műkedvelésünk már a régi Jugoszláviában meglehetősen fejlett volt, a műkedvelőegyüttesek száma kb. 36-ra tehető, de ezek nem voltak állandó jellegűek, nem voltak szervezetenként erősek, úgy hogy egy-egy csoport évente legfeljebb 2 előadást rendezett.

A felszabadulás után ezen a téren is lendületes fejlődés mutatkozik, de még mindig messze vagyunk a teljes kibontakozástól.

Ma 48 műkedvelőegyüttesünk van 650 taggal. Ezek a csoportok az 1947/48-as idényben 500 előadást rendeztek, ebből 147-et vidéken. Az előadásokat összesen 180 ezer ember nézte végig. Műsoron 67 színdarab szerepelt.

A műkedvelés fellendítése céljából a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége 4 állandó magyar amatőrszínház megalakítását vette tervbe, amelyeket anyagilag is támogatni fog.

Az elmúlt évben a műkedvelőversenyeken 155 együttes vett részt, ebből 54 volt a kisebbségi, közülük 19 magyar. Legjobbnak mutatkozott a kikindai »Fejes Klára« együttes, amely a magyar csoportok közül az első helyen végzett.

Amatőregyütteseinken kívül állandó színházunk is van Szuboticán, amely 1945 októberében alakult. A színház műsorán fennállása óta 35 darab szerepelt. A bemutatott darabok közül a legnagyobb sikert Fazekas Mihály »Ludas Matyi«-ja aratta, amelyet Móricz Zsigmond átírásában adtak elő 55-ször és ez már népünk kultúrigényeinek fejlődését is bizonyítja. Fennállása óta a színház 530 előadást rendezett, ebből 334-et Szuboticán és 196-ot vidéken. Az előadásokat 180.000-en látták. Az adatok szerint úgy a bemutatók, mint a nézők száma évről-évre emelkedik. Népi államunk minden szükséges anyagi és egyéb segítséget megad színházunknak.

Az iskolán kívüli népi kultúrmunka legfontosabb tüzhelyei a kultúregyesületek. A Vajdaságban 70 magyar kultúregyesület van, de folyamatban van új egyesületek szervezése és mire minden magyar lakta településnek meglesz saját kultúregyesülete, számuk meghaladja a százat is. A magyar kultúregyesületek a községi, járási és városi szövetségekbe tömörülve, a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége és ennek Magyar Osztálya irányítása alatt, szerves részeit képezik a Vajdaságban élő népek egységes kultúrmozgalmának. Ez a kultúrmozgalom Pártunk irányítása alatt mind nagyobb néptömegeket ragad magával és sikeresen át fogja nevelni népeinket a szocialista népforradalmunk szellemében.